

HOE KOSTENDEKKEND IS DE KINDERBIJSLAG IN VLAANDEREN? EEN VERGELIJKING VOOR EN NA DE ZESDE STAATSHERVORMING

DOOR | SASCHA VERMEYLEN, TESS PENNE, JULIE VINCK EN TIM GOEDEME

Universiteit Antwerpen

1. INLEIDING

Overheden hebben verschillende instrumenten in handen voor de algemene ondersteuning van gezinnen met kinderen, alsook specifiek voor het voorkomen en bestrijden van kinderarmoede. Uit onderzoek van Verbist en Van Lancker (2016) blijkt dat landen die erin slagen een hoger deel van de kosten van kinderen te spreiden over de bevolking, ook in sterkere mate de (kinder) armoedekloof reduceren. In België worden gezinnen met kinderen direct ondersteund door middel van de kinderbijslag, studietoelagen (*cash benefits*) en fiscale tegemoetkomingen voor kinderen ten laste. Daarnaast is er ook indirecte ondersteuning van kinderen, via het onderwijs, de gezondheidszorg en mobiliteit (*in-kind benefits*).

De Zesde Staatshervorming heeft het landschap van gezinsondersteunende maatregelen sterk veranderd. Na een lange institutionele crisis legde het Vlinderakkoord van 11 oktober 2011 de basis van deze Zesde Staatshervorming (Federale overheid, 2011). Hierin werd onder meer vastgelegd op welke manier de Belgische sociale zekerheid kan worden ingepast in de gelaagde Belgische bestuursstructuren (Cantillon, 2012). Op administratief niveau werd de kinderbijslag opgenomen in de grondwet, werden bevoegdheden overgeheveld van het federale niveau naar het niveau van de deelstaten en trad de Algemene Kinderbijslagwet in werking (FAMIFED, 2017). De Zesde Staatshervorming bood de deelstaten ook de mogelijkheid om de kinderbijslag grondig te hervormen. In Vlaanderen werd de kinderbijslag sinds 1 januari 2019 omgedoopt tot 'het Groeipakket'. Het Groeipakket omvat het geheel van financiële tegemoetkomingen voor gezinnen met kinderen in Vlaanderen, op het belastingkrediet na, en streeft naar een geïntegreerd gezinsbeleid (Kind en Gezin, 2018). Ieder kind geboren vanaf 1 januari 2019 valt onder de noemer van het Groeipakket.

In dit artikel onderzoeken we in welke mate de kinderbijslag de kosten van kinderen dekt en in welke mate deze kostendeckingsgraad verschilt voor en na de Zesde Staatshervorming. Aan de hand van de referentiebudgetten voor 22 typegezinnen wordt berekend wat een kind minimaal nodig heeft om adequaat te participeren aan de samenleving in Vlaanderen. Het gebruik van de referentiebudgettenmethode maakt het mogelijk om na te gaan of, en in welke mate, de kinderbijslag voor en na de Zesde Staatshervorming de minimale kosten van een kind dekt. Dit is een belangrijke vraag omdat, gestaafd door artikel 27 en 31 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind (Verenigde Naties, 1989), alle kinderen een gelijke kans zouden moeten hebben op een veilige kindertijd om op die manier een volwaardige participatie aan de samenleving te kunnen bewerkstelligen. Het kan daarom aangewezen zijn om minstens de minimumkosten van kinderen te dekken door (een mix van) overheidstegemoetkomingen (Storms en Bogaerts, 2012), zeker voor kinderen die opgroeien in de meest kwetsbare gezinnen. Deze studie is dan ook erg complementair met voorgaand onderzoek naar de rol van kinderbijslag bij het terugdringen van kinderarmoede (Cantillon, Van Lancker, Goedemé, Verbist en Salanauskaitė, 2012), naar de armoede- en verdelingseffecten van de nieuwe kinderbijslag (Cantillon et al., 2013; Van Lancker, Vinck en Cantillon, 2016; Vinck, Van Lancker en Verbist, 2015), en naar de doeltreffendheid van de financiële tegemoetkomingen voor kinderen ten laste (Penne, Hufkens, Goedemé en Storms, 2018); (Storms en Bogaerts, 2012).

In wat volgt gaan we eerst dieper in op hoe de kinderbijslag in Vlaanderen is veranderd door de Zesde Staatshervorming (Sectie 2). Vervolgens bespreken we vanuit micro- en macroperspectief waarom het compenseren van de kosten van een kind wenselijk is (Sectie 3). In Sectie 4 wordt het theoretische kader omtrent de kosten van het kind toegelicht. Nadien bespreken we de data en gebruikte methode (Sectie 5). De resultaten worden gepresenteerd in Sectie 6. Afsluitend worden een conclusie en enkele beleidsaanbevelingen geformuleerd (Sectie 7 en 8).

2. DE KINDERBIJSLAG VOOR EN NA DE ZESDE STAATSHERVORMING

De Vlaamse Regering (2016) definieert kinderbijslag als: “een financiële tegemoetkoming om de kosten in de opvoeding van kinderen te ondersteunen. Het is een instrument dat we inzetten met als doelstelling kinderen ontplooiings- en ontwikkelingskansen te geven waarmee we hen ondersteunen om aan de samenleving te participeren”. In België wordt de kinderbijslag gekenmerkt door een samenvoeging van drie basisingrediënten: universaliteit, inkomensselectiviteit en categoriale selectiviteit (Hufkens, Vandellannoote, Van Lancker en Verbist, 2013), ook wel *progressief universalisme* genoemd (Vinck, Verbist, Van Lancker, Hufkens en Vandellannoote, 2015). Dit houdt in dat iedereen recht heeft op kinderbijslag (i.e. universaliteit die berust op het principe van horizontale solidariteit) maar dat, afhankelijk van het gezinsinkomen en het statuut van het gezin, er een verhoogd bedrag wordt toegekend (i.e. selectiviteit die berust op het principe van verticale solidariteit).

De Vlaamse regering heeft door de Zesde Staatshervorming de kans aangegrepen om de kinderbijslag ook inhoudelijk te wijzigen. De invulling van de nieuwe kinderbijslag stoelt op drie ‘pijlers’ waarin beide solidariteitsprincipes tot uiting komen: 1) een onvoorwaardelijk basis- en startbedrag (gelijkheidsprincipe), 2) selectieve en gezinsgemoduleerde toeslagen (selectiviteitsprincipe) en 3) participatietoelagen (selectiviteitsprincipe). Tabel 1 geeft een overzicht van de bedragen voor en na de Zesde Staatshervorming.

TABEL 1: VERGELIJKING VAN NOMINALE BEDRAGEN IN KINDERBIJSLAG VOOR EN NA DE ZESDE STAATSHERVORMING

	Kinderbijslag voor de Zesde Staatshervorming (bedragen 2018)	Kinderbijslag na de Zesde Staatshervorming: Groeipakket (bedragen 2019)
Pijler 1 (gelijkheidsprincipe)		
Geboortepremie	1e kind: 1.247,58 EUR 2e e.v. kind: 938,66 EUR	1.100 EUR
Adoptiepremie	Elk kind: 1.247,58 EUR	1.100 EUR
Basiskinderbijslag	1e kind: 92,09 EUR* 2e kind: 170,39 EUR* 3e e.v. kind: 254,40 EUR*	160 EUR*
Leeftijdstoelage	1e kind van de gewone schaal ¹ [6-11 jaar]: 16,04 EUR* [12-17 jaar]: 24,43 EUR* [18-24 jaar]: 28,16 EUR* Andere kinderen ² [6-11 jaar]: 31,99 EUR* [12-17 jaar]: 48,88 EUR* [18-24 jaar]: 62,15 EUR* Kinderen met beperking geboren voor 1 juli 1966: 1e kind (geen supplement voor eenoudergezin): 53,94 EUR* Andere kinderen: 62,15 EUR*	Afgeschaft
Jaarlijkse bijslag (schoolbonus of -premie)	Kinderen zonder toeslag ³ [0-5 jaar]: 20,40 EUR** [6-11 jaar]: 43,86 EUR** [12-17 jaar]: 61,20 EUR** [18-24 jaar]: 81,60 EUR** Kinderen met toeslag [0-5 jaar]: 28,16 EUR** [6-11 jaar]: 59,76 EUR** [12-17 jaar]: 83,66 EUR** [18-24 jaar]: 112,62 EUR**	Alle kinderen: [0-4 jaar]: 20 EUR** [5-11 jaar]: 35 EUR** [12-17 jaar]: 50 EUR** [18-24 jaar]: 60 EUR**

(1) Kinderen van rang 1 die geen sociale toeslag ontvangen, geen handicap of beperking hebben en geen recht hebben op de verhoogde wezenbijslag.

(2) Kinderen vanaf rang 2 en kinderen van rang 1 die recht hebben op een sociale toeslag, een handicap of beperking hebben of recht hebben op de verhoogde wezenbijslag.

(3) Kinderen die geen sociale toeslag ontvangen, geen handicap of beperking hebben en geen recht hebben op de verhoogde wezenbijslag.

	Kinderbijslag voor de Zesde Staatshervorming (bedragen 2018)	Kinderbijslag na de Zesde Staatshervorming: Groeipakket (bedragen 2019)
Pijler 2 (selectiviteitsprincipe)		
Sociale toeslagen	<p>Langdurig werkloze en gepensioneerde ouder(s)</p> <p>1e kind: 46,88 EUR*</p> <p>2e kind: 29,06 EUR*</p> <p>3e e.v. kind (tweeoudergezin): 5,10 EUR*</p> <p>3e e.v. kind (eenoudergezin): 23,43 EUR*</p> <p>Langdurig zieken en invaliden</p> <p>1e kind: 100,86 EUR*</p> <p>2e kind: 29,06 EUR*</p> <p>3e e.v. kind (tweeoudergezin): 5,10 EUR*</p> <p>3e e.v. kind (eenoudergezin): 23,43 EUR*</p> <p>Eenoudergezinnen</p> <p>1e kind: 46,88 EUR*</p> <p>2e kind: 29,06 EUR*</p> <p>3e kind: 23,43 EUR*</p> <p>Inkomensgrenzen</p> <p>[eenouder]: 2.452,41 EUR*</p> <p>[tweeouder]: 2.531,55 EUR*</p>	<p>Gezinsinkomen [<30.386,52 EUR]</p> <p>1 kind: 50 EUR* per kind</p> <p>2 kinderen: 50 EUR* per kind</p> <p>3 e.v. kinderen: 80 EUR* per kind</p> <p>Gezinsinkomen [30.387,52-60.000 EUR]</p> <p>1-2 kinderen: 0 EUR* per kind</p> <p>3 e.v. kinderen: 60 EUR* per kind</p> <p>Gezinsinkomen [>60.000 EUR]</p> <p>Niet van toepassing</p>
Zorgtoeslagen	<p><i>Wezen</i>: 353,76 EUR*</p> <p>aangevuld met leeftijdstoelag 'andere kinderen'.</p> <p><i>Pleegkinderen</i>: 61,79 EUR*</p> <p><i>Kinderen met een handicap</i>: Afh. van ernst aandoening: [80,75 EUR - 538,36 EUR]^{4*}</p>	<p><i>Wezen</i>: 160 EUR*</p> <p><i>Halve wezen</i>: 80 EUR*</p> <p><i>Pleegkinderen</i>: 61,79 EUR*</p> <p><i>Kinderen met een handicap</i>: Onveranderd^{4*}</p>

(4) Voor meer informatie: FAMIFED, 2018.

	Kinderbijslag voor de Zesde Staatshervorming (bedragen 2018)	Kinderbijslag na de Zesde Staatshervorming: Groeipakket (bedragen 2019)
Pijler 3 (selectiviteitsprincipe)		
Participatietoelagen	Geen kinderopvangtoeslag Geen kleutertoeslag School- en studietoelagen zijn niet geïntegreerd in de kinderbijslag ⁵	<i>Kinderopvangtoeslag:</i> Niet- inkomensgerelateerde kinderopvang: 3,17 EUR per dag <i>Kleutertoeslag:</i> [3 jaar]: 130 EUR** [4 jaar]: 130 EUR** na bewijs herinschrijving en aanwezigheidsvereiste (<i>voorwaardelijk</i>) <i>Schooltoeslag:</i> (inkanteling van de huidige schooltoelagen, parameters niet gekend op moment van uitvoeren van de studie)

Opmerking: * = maandelijks, ** = jaarlijks.

Bron: Van Lancker, Vinck en Cantillon, 2016; Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid, 2017; Conceptnota 'Voor elk kind en elk gezin een groeipakket op maat'; Voorontwerp van decreet tot regeling van de toelagen in het kader van het gezinsbeleid; www.groeipakket.be.

De eerste pijler zorgt voor een universele kinderbijslag die voor iedereen gelijk is. Het basisbedrag en de daarbij horende rangtoeslag van het oude stelsel worden vervangen door één uniform basisbedrag van 160 EUR per kind per maand, ongeacht de leeftijd of rang van het kind. Verder worden ook de adoptie- en geboortepremies verlaagd en gelijkgeschakeld. De jaarlijkse bijslag (ook gekend als schoolbonus of schoolpremie) van het oude stelsel wordt in het Groeipakket omgevormd tot een universele schoolbonus zonder onderscheid naar kinderen met en zonder toeslag.

De tweede pijler is gebaseerd op het selectiviteitsprincipe. Het bestaat uit de sociale toeslagen en zorgtoelagen. Het stelsel voor de Zesde Staatshervorming

(5) Voor meer informatie: Onderwijs Vlaanderen, 2018.

biedt sociale toeslagen aan na een inkomenstoets in samenhang met een verkregen statuut, zoals alleenstaanden, langdurig werklozen of langdurig zieken. Het houdt met andere woorden zowel een categoriale selectiviteit als een inkomensselectiviteit in. Vanaf 2019 wordt het categoriale selectiviteitsprincipe losgelaten en worden de sociale toeslagen enkel toegewezen na vaststelling van een financiële behoeftesituatie op basis van het (bruto belastbaar) gezinsinkomen (zie Kind en Gezin, 2018). Het is dan ook belangrijk dit inkomensbegrip zo sluitend mogelijk te definiëren (zie Vinck et al., 2015).

Wat de zorgtoeslagen betreft, hebben pleegkinderen, halve wezen (indien overlevende ouder niet hertrouwd), wezen en kinderen met een handicap of beperking recht op een toeslag op het basisbedrag (Van Lancker, Vinck en Cantillon, 2016) in het oude stelsel. In het Groeipakket blijven deze rechten behouden, mits een aanpassing van de bedragen voor de wezen, waar voornamelijk halve wezen een lagere toeslag krijgen in vergelijking met het oude systeem.

De derde, en bovendien nieuwe, pijler omvat de participatietoeslagen. Deze toeslagen kunnen gezinnen ontvangen indien hun kind deelneemt aan kinderopvang en onderwijs. De bedoeling van deze pijler is het gebruik van deze diensten te stimuleren (Kind en Gezin, 2017). Hier sluipt dus een zekere vorm van voorwaardelijkheid binnen (Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, 2017). De kinderopvangtoeslag heeft enkel betrekking op niet-inkomensgerelateerde kinderopvang. De kleutertoeslag is onafhankelijk van het inkomen maar heeft als voorwaarde dat het kind op de leeftijd van drie jaar ingeschreven is in een kleuterschool, het ingeschreven blijft wanneer het vier jaar wordt en voldoende aanwezig is in het kleuteronderwijs. De schooltoeslag is een inkanteling van de vroegere schooltoelagen in het Groeipakket. Deze toeslag wordt enkel toegekend indien het gezinsinkomen onder een bepaalde maximumgrens ligt. De precieze modaliteiten van deze integratie waren echter nog niet bekend op het moment dat de studie werd uitgevoerd.

3. **WAAROM IS KOSTENCOMPENSATIE VAN KINDEREN WENSELIJK?**

Op microniveau kan men aannemen dat koppels kiezen voor kinderen als anticipatie op het ervaren van geluk en voldoening, ook wel nut⁶ genoemd. Dit maakt het kind een (duurzaam) consumptiegoed. De neoklassieke economische theorie beschrijft de beslissing omtrent het krijgen van kinderen dus als een economisch rationele keuze, een nutsmaximalisatieproces (Gauthier, 2007). Naast de nutsmaximalisatie, kan er vanuit micro-economische ideeën ook een kosten-batenfunctie worden opgesteld, onderhevig aan een inkomensbeperking en de individuele voorkeuren van een gezin (Gauthier, 1999). Wanneer koppels kiezen voor kinderen, kan men concluderen dat het nut en de baten groter zijn dan de private kosten die ermee gepaard gaan (Wolf, Lee, Miller, Donehower en Genest, 2011; Donni, 2015; Bradbury, 2008). Dit argument kan zowel pro als contra standpunten omtrent kostencompensatie van kinderen voortbrengen. Enerzijds (*contra*) kan men een kind beschouwen als een particuliere beslissing, wat de verantwoordelijkheid en de verbonden kosten bij de ouders legt (Pott-Buter en Groot, 1988). Anderzijds (*pro*) is er het nut en het beschikbare inkomen dat verschilt naargelang het huishouden. Koppels zonder kinderen halen meer nut uit hun beschikbare inkomen dan ouders met kinderen met hetzelfde beschikbare inkomen (Donni, 2015). Kostencompenserende en inkomensondersteunende maatregelen zorgen voor een verhoging van het beschikbare inkomen voor gezinnen met kinderen (*horizontale herverdeling*) en bijgevolg een stijging van het nut uit dat inkomen.

Over de toepassing van de economische theorie op fertiliteit zijn heel wat kritische kanttekeningen gemaakt. Vooreerst gaat de rationele keuzetheorie uit van volledige informatie, waarbij ouders een zicht hebben op de volledige kosten en baten van een (extra) kind. De vraag is of er niet eerder sprake is van situationele informatie, los van de accuraatheid hiervan. Zo kan een inschatting van de kost van een kind door de ouders op voorhand zowel een over- als een onderschatting betekenen, wat in beide gevallen een afstand houdt van de reële kost van een kind (Gauthier, 2007). Een tweede kritiek heeft betrekking op de bekommernis of een kind kan worden beschouwd als een consumptiegoed. Strikt economisch kan ook worden geredeneerd dat kinderen eerder investerings- en collectieve goederen zijn (Pott-Buter en Groot, 1988) en dus vanop macroniveau moeten worden benaderd.

(6) Nut wordt gedefinieerd als een numerieke voorstelling van *individueel* welzijn, uitgedrukt als een functie van aantal kinderen en consumptie (Donni, 2015).

Op macroniveau is er sprake van publieke kosten en opbrengsten die het maatschappelijke nut beïnvloeden. Waar ouders gedeeltelijk instaan voor de kosten van kinderen, komt de overheid ook tussen aan de hand van in-kind benefits, zoals onderwijs (publieke kosten). Investeren in kinderen brengt anderzijds ook maatschappelijke voordelen met zich mee (Lee en Miller, 1990; Wolf e.a., 2011), onder meer omdat kinderen opgroeien tot volwassenen en via hun opgebouwde menselijk kapitaal bijdragen aan de verhoging van het bruto binnenlands product (Folbre, 2008), en op hun beurt belastingen zullen betalen, bijdragen aan pensioenen enzovoort (Verbist en Van Lancker, 2016). Esping-Andersen (2002) beschouwt families als de sleutel tot sociale inclusie en een competitieve kenniseconomie. Het gezin is de plaats waar sociale en economische voor- en nadelen worden overgedragen en geactiveerd, sociale risico's en noden voor het eerst tot uiting komen en het eerste sociale vangnet wordt gespannen. Vanuit het oogpunt van het nut van kinderen voor de maatschappij als geheel, kan worden beargumenteerd dat de lasten van kinderen moeten worden verspreid over de bevolking. Bovendien hebben gezinnen met lage inkomens extra ondersteuning nodig (*verticale herverdeling*) om te vermijden dat ongelijkheden zich reproduceren.

Ten slotte, gezinnen met kinderen bevinden zich over het algemeen in een zwakkere socio-economische positie ten opzichte van de rest van de bevolking; zo is het armoederisico⁷ van gezinnen met kinderen (16,5%) twee procentpunten hoger dan dit van gezinnen zonder kinderen (14,5%) (Eurostat, 2018). Dit is geen verrassing, aangezien ouders zich vaak in het jongere segment van de populatie bevinden en dus een relatief klein deel van hun levenslang loontraject hebben doorlopen. Daarbovenop komen de indirecte kosten, zoals het terugschroeven van het aantal arbeidsuren. Omwille van deze redenen is het gezinsinkomen vaak relatief laag op het moment dat de vraag ernaar het grootst is (Barr, 2012). Cash benefits, zoals de kinderbijslag, dragen dus in zekere mate bij tot het aanvullen van het gezinsinkomen zodat een daling van de welvaart door het kind kan worden vermeden.

(7) Het armoederisico volgens de Europese armoedelijn meet armoede a.d.h.v. het gezinsinkomen: al wie een gezinsinkomen heeft dat lager ligt dan 60% van het mediaan equivalent inkomen in een bepaald land, wordt als arm beschouwd.

4. DIRECTE KOSTEN VAN KINDEREN

De kostprijs van een kind is enerzijds afhankelijk van de samenlevings- en gezinscontext (directe en indirecte kosten) en anderzijds de (beoogde) levensstandaard van de ouders en kind(eren) (zie ook Storms en Bogaerts, 2012). In deze bijdrage focussen we op de minimale directe kosten van essentiële goederen en diensten die nodig zijn om een kind volwaardig aan de samenleving te laten participeren en een veilige kindertijd te bezorgen. Deze omvatten zowel individualiseerbare kosten (zoals kleding en voeding) als ondeelbare kosten (zoals de nood aan een extra slaapkamer). Ouders worden echter ook geconfronteerd met een indirecte kost: de opportunitetskost van het hebben van kinderen. Dit kan gaan over de tijdsbesteding die het hebben van kinderen met zich meebrengt (bijvoorbeeld extra gewerkte uren om een schoolreis te kunnen betalen), een carrièrestap die niet wordt gezet om meer bij de kinderen te kunnen zijn, en in het bijzonder, een mogelijke vermindering van de inkomsten uit arbeid (bv. door het nemen van moederschaps- of ouderschapsverlof of de overstap naar deeltijds werken). De indirecte kosten worden in deze studie niet opgenomen omwille van de complexiteit en het gebrek aan data.

Browning (1992) onderscheidt in de wetenschappelijke literatuur drie vragen over de kosten van kinderen. Dit artikel vertrekt van de behoeften van het kind om zo te bepalen welke directe minimale kosten we in rekening moeten brengen (*needs question*). Dit is verschillend van de vraag hoeveel extra inkomen gezinnen met kinderen nodig hebben om even goed af te zijn als gezinnen zonder kinderen (*iso-welfare question*), of, van de vraag naar hoe uitgavenpatronen van gezinnen met kinderen verschillen van de uitgavenpatronen van gezinnen zonder kinderen (*expenditure question*). We vertrekken met andere woorden van een normatieve vraagstelling. Een veelgebruikte manier om deze normatieve vraag te beantwoorden is de referentiebudgettenmethode. Zo komt men tot geprijsde lijsten van goederen en diensten voor gelijkaardige typegezinnen met en zonder kinderen en kan de kost van een kind op een directe wijze worden berekend (zie o.a. Penne, Hufkens, Goedemé en Storms, 2018; Sarlo, 2013; Saunders, 2006; Storms en Bogaerts, 2012). Het is hierbij belangrijk de kenmerken van de hypothetische typegezinnen goed te specificeren. Zo blijkt uit onderzoek immers dat de kosten van een kind onder andere verschillen naargelang de leeftijd (Thévenon, 2009), het geslacht (Edward en Robert, 1988) en de gezondheidstoestand van het kind (Grupp-Phelan, Lozano en Fishman, 2001).

5. DATA EN METHODE

Om te onderzoeken in welke mate de kinderbijslag de kosten van kinderen dekt en in hoeverre deze kostendeckingsgraad verschilt voor en na de Zesde Staatshervorming, zijn twee elementen noodzakelijk: de berekening van de kosten van een kind en van de hoogte van de kinderbijslag voor en na de Zesde Staatshervorming. In wat volgt worden deze twee elementen toegelicht. Om uiteindelijk te bepalen in welke mate de kinderbijslag de kosten van een kind dekt, wordt de hoogte van de kinderbijslag gedeeld door de kost van een kind en vervolgens vermenigvuldigd met 100. Deze methode wordt tweemaal toegepast: een keer in de situatie voor de hervorming en een keer in de situatie erna.

5.1. KOSTEN VAN HET KIND

Om de minimumkost van een kind te bepalen, maken we gebruik van de referentiebudgetmethode (Bradshaw, 1993; Storms et al., 2014). De Belgische referentiebudgetten zijn een illustratieve geprijsde lijst van goederen en diensten die een gezin van een gespecificeerde grootte en samenstelling nodig heeft om volwaardig te kunnen participeren aan de samenleving op lange termijn (Storms, Penne, Vandelannoote en Van Thielen, 2015).

Analytisch gesproken kunnen er drie stappen worden onderscheiden bij het ontwikkelen van referentiebudgetten. In de eerste stap wordt adequate participatie gedefinieerd als het vermogen van mensen om adequaat de verschillende sociale rollen te spelen die ze zouden moeten kunnen vervullen als lid van een bepaalde samenleving (Goedemé, Storms, Stockman, Penne en Van den Bosch, 2015, p. 4). Hierbij wordt de levensstandaard vastgelegd op het *minimaal* noodzakelijke, wat van de Vlaamse referentiebudgetten een financiële ondergrens maakt voor het afroetsen van verschillende leefsituaties in lijn met menselijke waardigheid (Storms, 2012). De tweede stap bestaat eruit de goederen en diensten te bepalen om die levensstandaard te kunnen bereiken. Voor het bepalen van de financiële ondergrens, vertaalden de Belgische onderzoekers het normatieve kader over maatschappelijke participatie naar universele en intermediaire behoeften (Storms, Penne, Vandelannoote en Van Thielen, 2015). Hiervoor baseerden ze zich op de *Theory of Human Need* (Doyal en Gough, 1984).⁸ Aan de hand van deze noden zijn

(8) Meer info: Goedemé et al., 2017. Voor een vergelijking met de Capabilities Approach van Martha Nussbaum, zie Gough, 2003.

de referentiebudgetten voor maatschappelijke participatie opgebouwd uit tien 'korven': voeding, huisvesting, gezondheidszorg en persoonlijke verzorging, kleding, ontspanning, nachtrust, veilige kindertijd, onderhouden van relaties, veiligheid en mobiliteit (Storms, 2012).⁹ Op basis van wetenschappelijke kennis, (inter)nationale richtlijnen en discussies in focusgroepen wordt de inhoud van deze korven geconcretiseerd tot een lijst van noodzakelijke goederen en diensten. De derde stap behelst het prijzen van goederen en diensten om zo tot de netto kosten voor gezinnen te komen (Storms et al., 2014, p. 11).

Het resultaat van deze 'mixed-method'-benadering is een totaal referentiebudget dat een ondergrens aangeeft onder welk inkomen het onmogelijk wordt volwaardig te kunnen participeren aan de samenleving op lange termijn. Tabel 2 zet deze korven en hun inhoud op een rij.¹⁰

(9) Voor korven op (vergelijkbaar) Europees niveau, zie Goedemé et al., 2015.

(10) Voor meer informatie omtrent de achterliggende keuzes en beslissingen, zie Storms, 2012.

TABEL 2: KORVEN EN HUN INHOUD VOLGENS DE REFERENTIEBUDGETTEN

Korven	Inhoudelijke accenten
Voeding	Water, graan, fruit, melk, vlees/vis/ei, vet, rest, keukenuitrusting, fysieke activiteit.
Kleding	Kleding, schoensmeer, wasmachine, waspoeder, strijkplank, strijkijzer, wasmand, naaiset, kapstok, kleerkast, ...
Huisvesting	Huur woning, verbruikerskosten (water, energie), onderhoud (poets, onderhoud, verlichting, gordijnen), herstel.
Gezondheidszorg en persoonlijke verzorging	Hand-, mond- en algemene hygiëne, voorbehoedsmiddelen, gezondheid, verzekering.
Veilige kindertijd	Gezinsuitstap, gsm tiener, verjaardagsfeestje, speelgoed, deelname aan vrijetijdsaanbod, onderwijskosten, ...
Nachtrust en Ontspanning	Bed en toebehoren, avondje uit, bibliotheek, vereniging, tv, reisbudget, ...
Veiligheid	Bankdiensten, brand- en familiale verzekering, preventie.
Onderhoud van relaties	Vrienden- en familiebezoek, gsm ouder(s), printer, computer en internet, feesten (zoals Kerstmis), wenskaarten, ...
Mobiliteit	Fiets, openbaar vervoer.
Onverwachte uitgaven	Niet-afgeschreven duurzame consumptiegoederen.

Bron: Referentiebudgetten voor maatschappelijke participatie (2013).

Zowel de kosten van kinderen als de hoogte van de kinderbijslag (infra) worden gesimuleerd voor specifieke typegezinnen. Dit heeft als voordeel dat overheidsintenties in kaart kunnen worden gebracht zonder invloed van demografische factoren. Het nadeel is dat deze typegezinnen niet representatief zijn voor de hele populatie. Om hieraan tegemoet te komen wordt een grote variatie aan typegezinnen in verschillende inkomens- en huisvestingsituaties opgenomen, zoals voorgesteld in de referentiebudgetten. Echter, bijkomend onderzoek is nodig om conclusies te trekken voor gezinnen die niet beantwoorden aan de assumpties die we maken in dit artikel (bv. gezinnen met studenten of met kinderen met een handicap).

Om tot de kostprijs van een kind te komen wordt het referentiebudget van een typegezin zonder kinderen afgetrokken van het referentiebudget van een gezin met een gelijk aantal volwassenen, maar met kinderen van een bepaalde leeftijdsklasse. Deze methodiek werd eerder toegepast in Belgische onderzoek van Storms en Bogaerts (2012) en in Europees vergelijkend onderzoek (Penne, Huffkens, Goedemé en Storms, 2018). Zo wordt de uitgerekende kost beperkt

tot louter de meerkost om kinderen volwaardig te laten participeren aan de samenleving, rekening houdend met eventuele schaalvoordelen. In totaal werd de kost van een kind berekend voor 20 verschillende gezinssituaties waarvoor een alleenstaande of een koppel zonder kinderen als referentiesituatie dienden (Tabel 3).

TABEL 3: OVERZICHT TYPEZINNEN

Alleenstaanden	Koppels
Referentie alleenstaande vrouw zonder kinderen	Referentie koppel zonder kinderen
Alleenstaande moeder + 1 kind (2j)	Koppel + 1 kind (2j)
Alleenstaande moeder + 1 kind (4j)	Koppel + 1 kind (4j)
Alleenstaande moeder + 1 kind (8j)	Koppel + 1 kind (8j)
Alleenstaande moeder + 1 kind (15j)	Koppel + 1 kind (15j)
Alleenstaande moeder + 2 kinderen (2j + 4j)	Koppel + 2 kinderen (2j + 4j)
Alleenstaande moeder + 2 kinderen (4j + 8j)	Koppel + 2 kinderen (4j + 8j)
Alleenstaande moeder + 2 kinderen (8j + 15j)	Koppel + 2 kinderen (8j + 15j)
Alleenstaande moeder + 3 kinderen (2j + 4j + 8j)	Koppel + 3 kinderen (2j + 4j + 8j)
Alleenstaande moeder + 3 kinderen (4j + 8j + 15j)	Koppel + 3 kinderen (4j + 8j + 15j)
Alleenstaande moeder + 4 kinderen (2j + 4j + 8j + 15j)	Koppel + 4 kinderen (2j + 4j + 8j + 15j)

Bron: Referentiebudgetten voor maatschappelijke participatie (2013, 2016).

Voorbeeld: kost van kind (2j) = kost van alleenstaande moeder met 1 kind (2j) – kost van alleenstaande vrouw.

Binnen de typegezinnen wordt een onderscheid gemaakt naar de gezinssamenstelling (aantal ouders, aantal kinderen), de leeftijd en het geslacht van de kinderen en de huisvestingsituatie van het gezin. De ouders zijn op actieve leeftijd (+/- 40 jaar) en de leeftijd van de kinderen varieert van 2 jaar tot en met 15 jaar. Deze specifieke leeftijden zijn illustratief en representeren ruimere leeftijdscategorieën die overeenkomen met de opdeling in het

Vlaamse onderwijssysteem: 2-3 jaar (peuter), 4-6 jaar (kleuteronderwijs), 7-11 jaar (lager onderwijs), 12-17 jaar (secundair onderwijs). Kinderen vanaf 18 jaar worden niet opgenomen in dit onderzoek omdat +18-jarigen enerzijds aan specifieke voorwaarden moeten voldoen om kinderbijslag te ontvangen en anderzijds omdat de kosten van deze kinderen sterk variëren afhankelijk van onderwijskeuzes die ze maken (zoals een pendelstudent of kotstudent). Het aantal kinderen varieert per typegezin van één tot en met vier kinderen. We bekijken de situatie zowel voor gezinnen die een woning huren op de private huurmarkt, als voor gezinnen die sociale huur betalen. Er wordt niet gedifferentieerd naar sociaaleconomische situatie van de ouder(s), omdat de referentiebudgetten weerspiegelen wat minimaal nodig is voor maatschappelijke participatie, onafhankelijk van het werkelijke inkomen. Het inkomen speelt enkel een rol in de berekening van de sociale huur.

In het geval van een alleenstaande met gezinslast, wordt uitgegaan van een alleenstaande moeder met kind(eren). Deze keuze werd gemaakt in overeenkomst met de realiteit. Uit cijfers van de Algemene Directie Statistiek (2016) blijkt dat acht op tien alleenstaanden met gezinslast een vrouw betreft. Daarnaast wordt de kinderopvang als informeel (vrienden en familie) beschouwd en dit omdat er sprake is van een databeperking. De referentiebudgetten, bevatten de brutokosten (exclusief fiscale aftrek) voor formele kinderopvang maar voor drie en vier kinderen zijn deze niet beschikbaar voor het jaar 2013. Uit eerder onderzoek (Storms en Bogaerts, 2012) blijkt echter dat formele kinderopvang in sterke mate de kosten van een kind beïnvloedt. Dit zorgt voor een beperking van het onderzoek en maakt dat de kosten, weergegeven in dit artikel, dus eerder een absolute ondergrens zijn. Bovendien veronderstellen we dat de gezinnen in een goede gezondheid verkeren, dat ze goed geïnformeerd zijn en dat ze in een Vlaamse stedelijke context wonen met toegang tot openbaar vervoer. De laatste grootste update van de referentiebudgetten die beschikbaar was op het moment van het onderzoek was 2013 (voor recentere jaren was er wel een update van de prijzen gebeurd, maar geen herziening van de korven; een volgende update wordt in het najaar van 2019 verwacht).

TABEL 4: KOSTEN VAN KINDEREN (WONEND BIJ EEN ALLEENSTAANDE MOEDER DIE INACTIEF IS OP DE ARBEIDSMARKT), IN EURO PER MAAND, 2013

	1 kind				2 kinderen			3 kinderen		4 kinderen
	2j	4j	8j	15j	2 + 4j	4 + 8j	8 + 15j	2 + 4 + 8j	4 + 8 + 15j	2 + 4 + 8 + 15j
Huisvesting met private huur	58	58	61	63	80	80	174	194	198	293
Huisvesting met sociale huur	52	52	55	57	84*	84*	103	129	133	152
Voeding	63	88	134	171	153	221	300	282	377	427
Veilige kindertijd	9	14	68	126	21	80	192	87	204	212
Kleding	42	42	50	64	83	92	115	134	156	199
Onderhouden van relaties	23	30	32	38	49	58	72	76	97	118
Gezondheid en persoonlijke verzorging	22	22	21	28	43	43	48	64	70	92
Nachtrust en ontspanning	18	13	14	9	25	21	27	38	34	47
Mobiliteit	1	5	5	24	6	10	29	11	34	35
Veiligheid	2	2	2	2	2	2	3	3	3	5
Onverwachte uitgaven	0	0	1	1	0	1	2	2	2	2
Totaal (private huur)	237	274	388	525	463	608	963	892	1.175	1.429
Totaal (sociale huur)	231	268	382	519	467	612	892	827	1.110	1.288

Opmerking: De sociale huur is berekend op basis van het belastbare gezinsinkomen (hier leefloon), de waarde van de woning (constante) en de gezinsgrootte (Vlaamse Overheid, s.d.). De private huur is

gebaseerd op de mediane huurprijs voor een woning met specifieke kenmerken (o.a. oppervlakte en aantal slaapkamers).

*De reden dat de extra kost van 2 jonge kinderen iets hoger ligt bij sociale huurders dan bij private huurders, kan worden verklaard door de manier waarop de huurprijzen worden berekend. De sociale huurprijs hangt af van het inkomen uit het leefloon, dat hoger ligt voor een alleenstaande moeder met kind(eren) ten laste dan voor een alleenstaande zonder kind. De private huurprijs, die afhangt van het aantal slaapkamers, stijgt hier echter niet zo sterk omdat we veronderstellen dat twee jonge kinderen samen slapen.

Bron: eigen berekeningen o.b.v. referentiebudgetten 2013.

Tabel 4 toont de kosten van kinderen met een alleenstaande, niet-werkende moeder die een woning huurt op de private of sociale huisvestingsmarkt. De kosten van kinderen in tweoudergezinnen zijn zeer gelijkend, met uitzondering van enkele kleine verschillen door bijvoorbeeld het aankopen van grotere verpakkingen in de voedingskorf. Het is duidelijk dat de korven huisvesting, voeding en veilige kindertijd het grootste aandeel hebben in de totale kost van een kind. Daarnaast zien we dat de kost van een kind verhoogt met de leeftijd. De kosten die het sterkst stijgen naarmate kinderen ouder worden, zijn voeding, veilige kindertijd (vnl. onderwijskosten) en mobiliteit. Dit is niet alleen omdat sommige noden stijgen met de leeftijd (vb. voeding) maar kan ook deels worden verklaard door bepaalde overheidsinvesteringen gericht op jonge kinderen, zoals prijsreducties voor het openbaar vervoer en de maximumfactuur in het lager onderwijs. Deze voordelen gelden niet meer voor kinderen in het secundair onderwijs, waardoor de kosten sterk stijgen (zie Storms en Bogaerts, 2012 en Penne et al., 2018 voor een meer gedetailleerde bespreking). De kosten stijgen ook met het aantal kinderen in het gezin. Weliswaar stijgen deze niet evenredig omdat grotere gezinnen gebruik kunnen maken van schaalvoordelen bij gedeelde kosten (bv. huisvesting). Ten slotte, varieert de kost van een kind naargelang de huisvestingssituatie. De totale kost van huisvesting voor een gezin daalt sterk wanneer het een sociale in plaats van een private huurprijs betaalt. Echter, de extra kost van een kind (t.o.v. een alleenstaande zonder kind) bij sociale huurders verschilt meestal niet zo veel van de extra kost van een kind bij private huurders. Het verschil wordt wel groter bij gezinnen met meerdere en oudere kinderen, omdat de private huurprijs, in tegenstelling tot de sociale huurprijs, sterk afhankelijk is van de grootte van de woning en het aantal slaapkamers.

5.2. DE KINDERBIJSLAG

Omdat de hoogte van de kinderbijslag deels afhangt van het inkomen van het gezin bekijken we drie inkomensituaties: (1) gezinnen die moeten rondkomen met een leefloon, (2) gezinnen waarbij één ouder voltijds werkt aan een minimumloon en (3) gezinnen waarbij één ouder voltijds werkt aan een gemiddeld loon. Bij koppels wordt aangenomen dat een partner inactief is en géén uitkering ontvangt. Op deze manier focussen we ons voornamelijk op gezinnen in een kwetsbare situatie. Om deze inkomensituaties te bepalen wordt gebruikgemaakt van het standaardsimulatiemodel Motyff (MOdelling Typical Families in Flanders) (Bogaerts, Hufkens, Storms en Verbist, 2014). Het model baseert zich op het Europese ‘tax-benefit’ microsimulatiemodel EUROMOD (Hufkens, Vandelannoote en Frans, 2014). De precieze hoogte van de kinderbijslag voor en na de Zesde Staatshervorming wordt handmatig berekend voor de verschillende typegezinnen uit Tabel 3. We vergelijken de situatie alsof de hervorming in 2013 plaatsvond. Voor de hoogte van de kinderbijslag voor de hervorming maken we gebruik van de bedragen die van kracht zijn op 1 december 2012 (FAMIFED, 2012). Voor de hoogte van de kinderbijslag na de hervorming baseren we ons op de bedragen zoals vastgelegd in de conceptnota van 31 mei 2016 gezinsbeleid (Vlaamse Regering, 2016) en het voorontwerp van het decreet tot regeling van de toelagen in het kader van gezinsbeleid (Vlaamse Regering, s.d.).

Uit de eerste pijler worden de basiskinderbijslag en de jaarlijkse bijslag opgenomen in de simulatie. De geboorte- en adoptiepremie wordt niet meegenomen omdat de referentiebudgetten het pas mogelijk maken de (recurrente) kosten van een kind te berekenen vanaf de leeftijd van twee jaar. Uit de tweede pijler worden de zorgtoeslagen niet meegenomen omdat de informatie in de referentiebudgetten ontbreekt om de specifieke kost van kinderen met een beperking, wezen en pleegkinderen te berekenen. We nemen wel de sociale toeslagen mee. Deze worden toegekend op het door Motyff gesimuleerde inkomen. Voor de hervorming worden deze toeslagen toegekend op basis van het *bruto* gezinsinkomen indien het gezin zich in een bepaald statuut bevindt (alleenstaande ouder, langdurig werkloos of gepensioneerd, en langdurig ziek of invalide). Na de hervorming wordt enkel naar de hoogte van het *bruto belastbaar* gezinsinkomen gekeken. Omdat de inkomens die voortkomen uit Motyff bruto inkomen zijn, moeten de socialezekerheidsbijdragen worden afgetrokken om tot het bruto belastbaar inkomen te komen. Uit de derde pijler wordt enkel de kleutertoeslag opgenomen. Hierbij wordt ervan uit gegaan dat de kleuters aan de aanwezigheidsvereiste voldoen, aangezien uit de statistieken van het Vlaamse Agentschap voor Onderwijsdiensten (AGODI,

2016-2017) blijkt dat 97,5% van de kleuters van drie en vier jaar de minimale aanwezigheidsdrempel haalt. De kinderopvangtoeslag wordt niet opgenomen omwille van een databeperking en van de assumptie dat het gezin enkel gebruik maakt van informele kinderopvang door vrienden en familie. De schooltoeslag werd niet opgenomen omdat de regeling op het moment van de studie niet uitgewerkt was.

TABEL 5: ONDERDELEN KINDERBIJSLAG OPGENOMEN IN SIMULATIES

	Kinderbijslag voor Zesde Staatshervorming (Kinderbijslag)	Kinderbijslag na Zesde Staatshervorming (Groeppakket)
Universeel	Basiskinderbijslag met rangtoeslag Leeftijdtoeslag Jaarlijkse bijslag	Basiskinderbijslag voor elk kind gelijk Jaarlijkse bijslag
Selectief	Sociale toeslag o.b.v. het bruto gezinsinkomen voor bepaalde statuten	Sociale toeslag o.b.v. het bruto belastbaar gezinsinkomen
Participatief		Kleutertoeslag

Bron: eigen samenstelling.

Alle verschillende varianten van de simulaties en de assumpties worden samengevat in Tabel 6.

TABEL 6: VOORWAARDEN EN ASSUMPTIES VAN DE TYPEGEZINNEN 2013-2019

Constate parameters				
Ouders				
Leeftijd	Volwassenen: 40 jaar			
Hoederecht	Geen alimentatie			
Jobkenmerken	Arbeider: voltijds (38 uren/week) Partner in koppel: inactief (geen uitkering)			
Inkomensbegrip	Kinderbijslag 2013: bruto inkomen Kinderbijslag 2019: bruto belastbaar inkomen			
Gezondheid	Goede gezondheid			
Kinderen				
Kinderopvang	Informeel			
Gezondheid	Goede gezondheid			
Algemene aannames				
Schooltoelagen				
Puntensysteem blijft onveranderd (constante)				
Variabele parameters				
Ouders				
Economische status	Inactief	Voltijds werkend		
Maandelijks gezinsinkomen	Leefloon 1.068 EUR	Gemiddeld 3.869 EUR*	Minimum 1.659 EUR*	
Burgerlijke staat	Alleenstaand vs. Koppel			
Huurwoning	Privaat vs. Sociaal			
Kinderen				
Leeftijd (onderwijs)	2 jaar (geen)	4 jaar (kleuter-onderwijs)	8 jaar (lager onderwijs)	15 jaar (secundair onderwijs)
Aantal kinderen	1 kind [2j; 4j; 8j; 15j]	2 kinderen [2-4j; 4-8j; 8-15j]	3 kinderen [2-4-8j; 4-8-15j]	4 kinderen [2-4-8-15j]
Kinderbijslag	Kinderbijslag 2013		Groepakket 2019	

(*) Bedragen zijn bruto maandinkomen, inclusief eindejaarspremie, vakantiegeld en dubbel vakantiegeld, berekend door Motyff a.d.h.v. SILC-gegevens uit 2012.

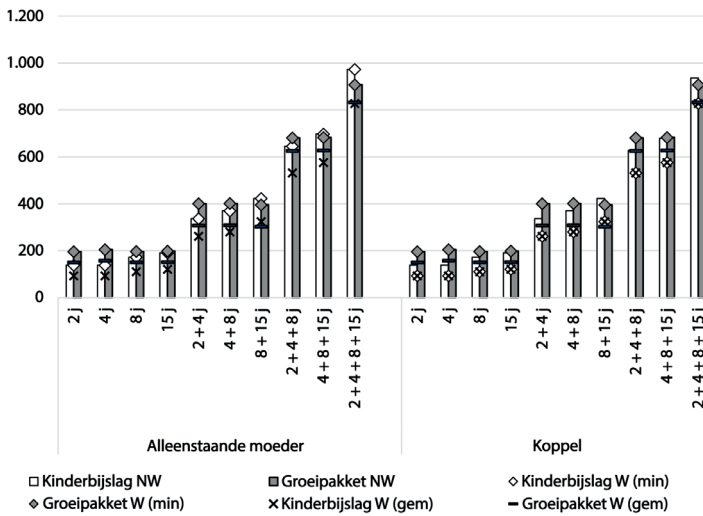
Bron: eigen samenstelling o.b.v. Motyff.

Om de kinderbijslag voor en na de Zesde Staatshervorming op gelijke voet met elkaar te vergelijken, dient er rekening gehouden te worden met het verschil in prijsniveau tussen 2013 en 2019. Dit maakt dat vergelijking pas mogelijk wordt na indexering. Omdat de output van Motyff in het prijspeil van 2013 wordt uitgedrukt en de referentiebudgetten van 2013 worden gebruikt om de kosten van een kind te berekenen, wordt de hoogte van de kinderbijslag van het Groeipakket op die manier geïndexeerd *alsof* het systeem zijn intrede maakt in 2013. In het Groeipakket wordt niet gespecificeerd aan welke spilindex de bedragen worden vastgelegd. We herrekenden de bedragen die bekend waren op het moment van de studie (mei 2018) met behulp van de consumptieprijsindex, om naar wat ze mogelijk in 2013 geweest zouden kunnen zijn, moesten ze die prijsrevolutie hebben gevolgd.

Figuur 1 geeft de hoogte van de kinderbijslag voor en na de Zesde Staatshervorming voor de geselecteerde typegezinnen in de verschillende inkomenssituaties weer. Deze figuur laat ons toe zes vaststellingen te formuleren. Ten eerste wordt de hoogte van de kinderbijslag na de hervorming enkel nog bepaald door de inkomenssituatie en het aantal kinderen in het gezin, terwijl de leeftijd van de kinderen en het aantal ouders eveneens van belang zijn voorafgaand aan de hervorming. Ten tweede gaan gezinnen met één kind erop vooruit na de hervorming, onafhankelijk van de inkomenssituatie. De stijging is het grootst voor kinderen tot en met vier jaar (+41% tot +121%), wat kan worden toegeschreven aan de hogere basiskinderbijslag voor het eerste kind (van 92 EUR naar 160 EUR) en de invoering van de (voorwaardelijke) kleutertoeslag in het Groeipakket. Ten derde zorgt de afschaffing van de leeftijdstoelage ervoor dat het verschil tussen de hoogte van beide kinderbijslagsystemen kleiner wordt naarmate de leeftijd van het kind toeneemt, en voor sommige typegezinnen zelfs dat de hoogte negatief wordt. Ten vierde, de afschaffing van de rangtoelage leidt ertoe dat hoogte van de kinderbijslag in mindere mate stijgt als het huishouden meer kinderen telt. Voor gezinnen met twee of meer kinderen daalt de kinderbijslag van zodra een van de kinderen de middelbare schoolleeftijd heeft bereikt. Het schrappen van de leeftijds- en rangbijslagen in het Groeipakket raakt dus voornamelijk de grote gezinnen en wordt versterkt naarmate de kinderen ouder worden. Ten vijfde heeft de afschaffing van de categoriale selectiviteit na de hervorming tot gevolg dat koppels met kinderen vrijwel in elke inkomenssituatie erop vooruit gaan. De stijging is het grootst voor koppels werkend aan het minimumloon. Ten zesde zorgt de invoering van een tweede inkomensgrens binnen de sociale toeslagen ervoor dat gezinnen werkend aan een gemiddeld loon er verhoudingsgewijs sterker op vooruit gaan dan niet-werkende gezinnen. Voor

alleenstaande ouders geldt dit ook als we de hoogte van de kinderbijslagen vergelijken voor werkend aan een minimumloon en aan een gemiddeld loon.

FIGUUR 1: HOOGTE KINDERBIJSLAG (IN EUR) VOOR EN NA DE ZESDE STAATSHERVORMING, ALLEENSTAANDEN EN KOPPELS, NAAR INKOMENSSITUATIE, 2013

Opmerking: de hoogte van de kinderbijslag wordt enkel weergegeven voor de specifieke typegezinnen uit Tabel 3.

NW = niet-werkend, W (min) = werkend aan minimumloon, W (gem) = werkend aan gemiddeld loon. Voor koppels met kinderen is de kinderbijslag voor de hervorming bij inkomenssituaties W (min) en W (gem) gelijk aan elkaar.

Bron: eigen berekeningen o.b.v. FAMIFED, 2012 en Vlaamse Regering, 2016.

6. RESULTATEN

Om de bespreking van de resultaten te vereenvoudigen, focussen we per inkomenssituatie op één gezinstype (alleenstaande moeder of koppel met kinderen) (zie Bijlage voor alle gezinstypes). We vergelijken de kostendekkingsgraad van de kinderbijslag voor en na de Zesde Staatshervorming eerst voor een niet-werkende alleenstaande moeder die een leefloon ontvangt (6.1), vervolgens voor een koppel werkend aan het minimumloon (6.2) en nadien voor een alleenstaande moeder werkend aan een gemiddeld loon (6.3). Voor iedere inkomenssituatie wordt verondersteld dat het betreffende gezin een woning huurt op de private huisvestingsmarkt. In Bijlage 1 geven we de resultaten voor de andere gezinstypes naar inkomenssituatie weer. We sluiten dit resultaatdeel af met een illustratieve oefening van de kostendekking naar de verschillende korven, om inzicht te krijgen in welke kosten van het kind gecompenseerd worden door de kinderbijslag (6.4). Dit doen we voor een niet-werkende alleenstaande moeder die een leefloon ontvangt en een woning huurt op de private huisvestingsmarkt enerzijds of op de sociale huisvestingsmarkt anderzijds.

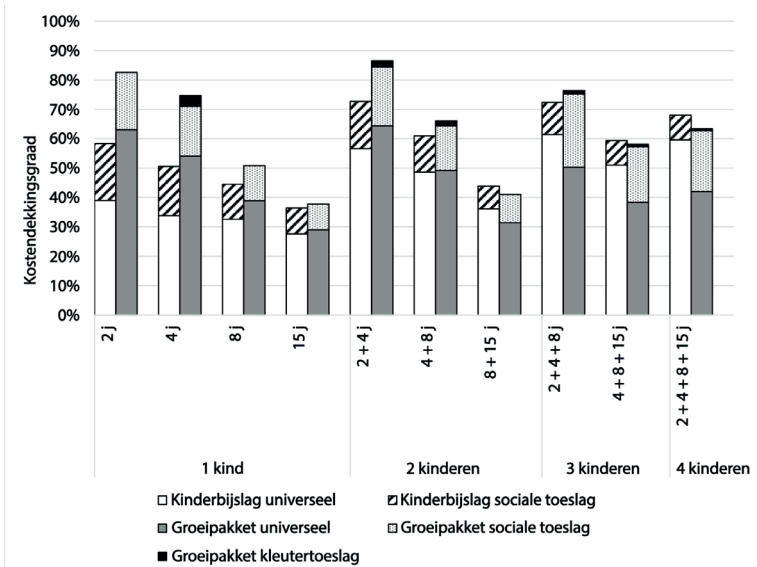
6.1. NIET-WERKENDE ALLEENSTAANDE MOEDER MET EEN LEEFLOON

Voor een niet-werkende alleenstaande moeder met een tweejarig kind wordt ongeveer 60% van de kosten van het kind gedekt door de kinderbijslag voor de Zesde Staatshervorming (Figuur 2). Naarmate het kind ouder wordt, daalt de kostendekkingsgraad: als het kind de leeftijd van 15 jaar bereikt, wordt slechts 36% van de kosten gedekt. Met andere woorden, de leeftijdstoeslag vangt de stijgende kosten niet op. De rangprogressiviteit in het oude systeem zorgt er wel voor dat de kostendekking hoger is naarmate er meerdere kinderen in het gezin aanwezig zijn.

Vergelijken we de kostendekkingsgraad van de oude kinderbijslag met het Groeipakket voor de geselecteerde typegezinnen, dan stellen we vast dat deze na de hervorming hoger is voor alle alleenstaande ouders met één kind. Dit kan worden toegeschreven aan het hogere universele gedeelte van het Groeipakket, het selectieve gedeelte blijft namelijk gelijk. Door de afschaffing van de leeftijdstoeslagen neemt de kostendekkingsgraad naarmate de kinderen ouder worden echter sneller af dan bij het kinderbijslagsysteem voor de hervorming. Voor een vijftienjarig kind is er nog nauwelijks een verschil tussen beide kinderbijslagsystemen. Voor alleenstaande ouders met twee of meer kinderen zijn de verschillen tussen beide kinderbijslagsystemen minder groot en neemt de kostendekkingsgraad na de hervorming zelfs af

van zodra een van de kinderen de middelbare schoolleeftijd bereikt. Dit kan worden verklaard doordat het grotere aandeel van de sociale toeslagen in het Groeipakket de afschaffing van de rangprogressiviteit en de leeftijdstoelage in het universele gedeelte niet compenseert. De nieuwe kleutertoelage verhoogt de kostendeckingsgraad met 1 tot 4 procentpunten voor alleenstaande ouders met een vierjarig kind. Echter, voor geen enkel typegezin worden de minimale kosten van kinderen volledig gedekt.

FIGUUR 2: KOSTENDEKKINGSGRAAD VOOR EN NA DE ZESDE STAATSHERVORMING, NIET-WERKENDE ALLEENSTAANDE MOEDER, HUREND OP DE PRIVATE HUISVESTINGSMARKT, IN PROCENT, 2013

Opmerking: de kostendeckingsgraad van de kinderbijslag wordt enkel weergegeven voor de typegezinnen uit Tabel 3.

De specifieke elementen van de verschillende kinderbijslagcomponenten zijn raadpleegbaar in Tabel 5.

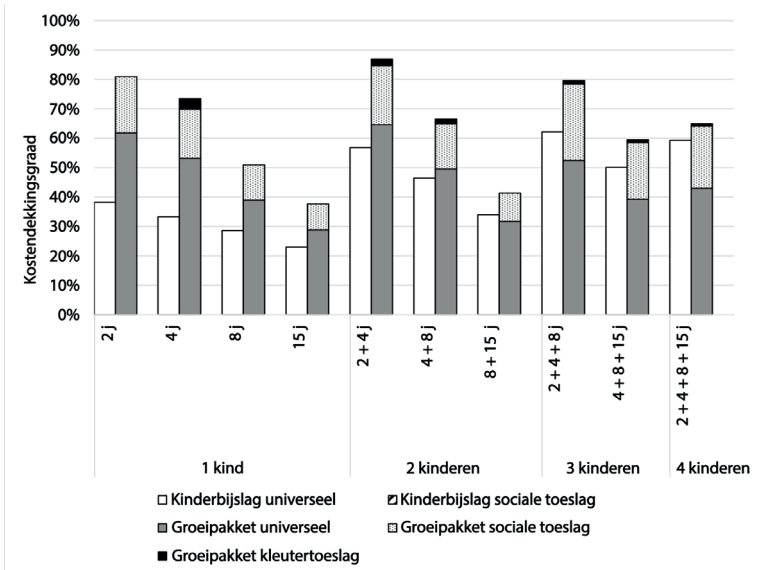
Bron: eigen berekeningen o.b.v. Motyff; FAMIFED, 2012; Vlaamse Regering, 2016 en referentiebudgetten 2013.

Deze vaststellingen gelden ook voor niet-werkende koppels met kinderen en voor alleenstaande ouders werkend aan een minimumloon (zie Bijlage 1).

6.2. KOPPEL WERKEND AAN HET MINIMUMLOON

Zoals we reeds uit de vergelijking van de hoogte van de kinderbijslagen konden afleiden (Figuur 1), zorgt de afschaffing van de categoriale selectiviteit in het Groeipakket ervoor dat koppels werkend aan het minimumloon het recht op sociale toeslagen openen en waardoor de kostendekkingsgraad voor elk geselecteerd typegezin erop vooruit gaat in vergelijking met het oude kinderbijslagstelsel (Figuur 3). Deze stijging is het sterkst wat betreft alle inkomensituaties en gezinstypes (Bijlage 1). De hogere kostendekkingsgraad neemt echter af naarmate de leeftijd en het aantal kinderen toenemen. Dit is opnieuw te wijten aan enerzijds het afschaffen van de rangprogressiviteit en de leeftijdsbijslagen in het Groeipakket en anderzijds aan de sterk toenemende kosten van een kind naarmate de kinderen ouder worden. Ook voor deze inkomensituatie worden de minimale kosten van kinderen nooit volledig gedekt.

FIGUUR 3: KOSTENDEKKINGSGRAAD VOOR EN NA DE ZESDE STAATSHERVORMING, KOPPEL WERKEND AAN HET MINIMUMLOON, HUREND OP DE PRIVATE HUISVESTINGSMARKT, IN PROCENT, 2013

Opmerking: de kostendeckingsgraad van de kinderbijslag wordt enkel weergegeven voor de typegezinnen uit Tabel 3.

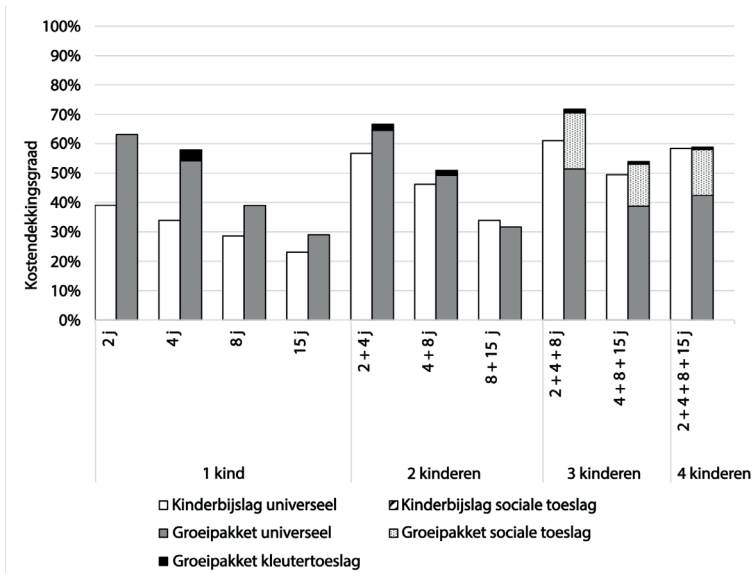
De specifieke elementen van de verschillende kinderbijslagcomponenten zijn raadpleegbaar in Tabel 5.

Bron: eigen berekeningen o.b.v. Motyff; FAMIFED, 2012; Vlaamse Regering, 2016 en referentiebudgetten 2013.

6.3. ALLEENSTAANDE MOEDER WERKEND AAN EEN GEMIDDELD LOON

Vergelijken we de kostendekkingsgraad van de kinderbijslag voor alleenstaande ouders werkend aan een gemiddeld loon dan zien we dat alle typegezinnen erop vooruit gaan behalve wanneer de alleenstaande ouder twee kinderen heeft waarvan één kind schoolloopt in het secundair onderwijs (Figuur 4). Dit komt doordat de invoering van de tweede inkomensgrens binnen de sociale toeslagen van het Groeipakket enkel resulteert in een verhoogd bedrag voor gezinnen met drie of meer kinderen. Opnieuw neemt de hogere kostendekkingsgraad af naarmate de leeftijd en het aantal kinderen toeneemt. Voor de grotere gezinnen vangt de sociale toeslag de afschaffing van de rang- en leeftijdstoelagen (net) op. Doordat de totale hoogte van de kinderbijslag voor en na de hervorming voor alleenstaande moeders werkend aan een gemiddeld loon lager ligt dan in de vorige twee inkomenssituaties, worden ook hier de minimale kosten van kinderen niet helemaal opgevangen door de kinderbijslag. Dezelfde conclusies kunnen we trekken voor koppels waarvan een partner werkt aan het gemiddelde loon (Bijlage 1).

FIGUUR 4: KOSTENDEKKINGSGRAAD VOOR EN NA DE ZESDE STAATSHERVORMING, ALLEENSTAANDE MOEDER WERKEND AAN EEN GEMIDDELD LOON, HUREND OP DE PRIVATE HUISVESTINGSMARKT, IN PROCENT, 2013

Opmerking: de kostendeckingsgraad van de kinderbijslag wordt enkel weergegeven voor de typegezinnen uit Tabel 3. De specifieke elementen van de verschillende kinderbijslagcomponenten zijn raadpleegbaar in Tabel 5.

Bron: eigen berekeningen o.b.v. Motyff; FAMIFED, 2012; Vlaamse Regering, 2016 en referentiebudgetten 2013.

6.4. KOSTENDEKKING NAAR KORVEN

Zoals we in 6.1-6.3 aantoonde, dekt de kinderbijslag de minimale kosten van een kind niet. Dit maakt dat het gezin onvermijdelijk keuzes moet maken met betrekking tot welke kosten van het kind worden opgevangen door de kinderbijslag en welke kosten voor eigen rekening komen. Een uitsplitsing van de kosten van kinderen naar de verschillende budgetkorven helpt een licht te schijnen op deze keuzes. Bovendien werd reeds in eerder onderzoek (Penne, Cornelis en Storms, 2019) aangetoond dat gezinnen met een leefloon, maar

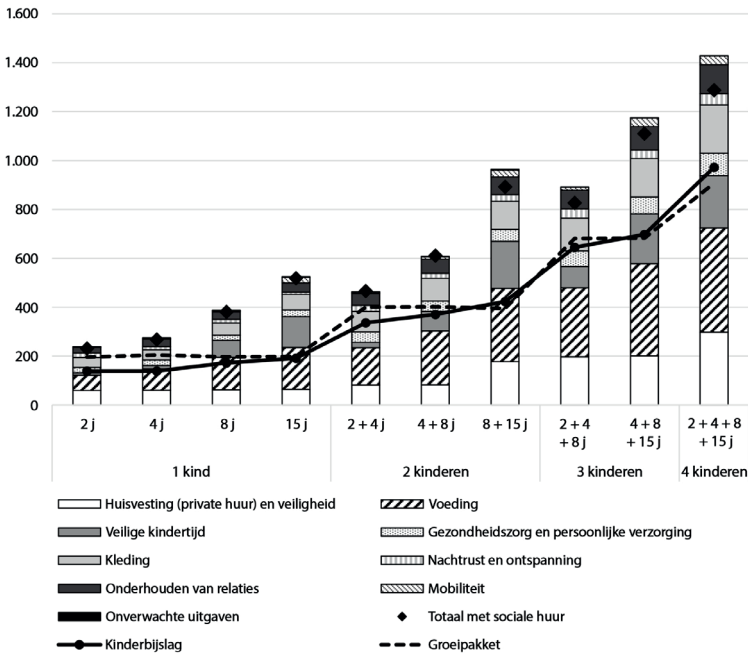
ook de meeste eenverdienersgezinnen met een minimumloon, onvoldoende inkomen hebben om adequaat te participeren aan de samenleving, zeker als ze een woning huren op de private huurmarkt. Dit betekent dat de kinderbijslag een enorme belangrijke bron van inkomsten uitmaakt om voor de kinderen menswaardige leefomstandigheden te creëren. Ter ondersteuning van de positionering van de korven beroepen we ons op overlevingsstrategieën die gezinnen met een laag inkomen toepassen waarbij volgende rangschikking gehanteerd wordt: (1) huisvesting, (2) veiligheid, (3) voeding, (4) veilige kindertijd, (5) gezondheidszorg en persoonlijke verzorging, (6) kleding, (7) nachtrust en ontspanning, (8) onderhouden van relaties, (9) mobiliteit en (10) onverwachte uitgaven (Van Thielen en Storms, 2013). Gezinnen worden maandelijks geconfronteerd met een aantal vaste kosten waar zij moeilijk onderuit kunnen, zoals huisvestingskosten en kosten voor verzekeringen (veiligheid). Uit onderzoek blijkt dat gezinnen met een beperkt budget, vaak eerst deze vaste kosten zullen (moeten) betalen en dan zien wat er overblijft voor de andere essenties zoals voeding en kleding.

Passen we deze rangschikking toe voor de kosten van een kind wonend bij een niet-werkende alleenstaande moeder die een leefloon ontvangt, dan worden enkel de kosten verbonden aan huisvesting, veiligheid en, in de meeste gevallen, ook grotendeels voeding voor alle typegezinnen gedekt door de kinderbijslag voor en na de hervorming (Figuur 5). Dat betekent dat er nadien onvermijdelijk keuzes moeten worden gemaakt met betrekking tot de andere kosten. Afhankelijk van het typegezin volstaan de kinderbijslag en het Groeipakket ook om andere korven te financieren, zoals de kosten voor veilige kindertijd en gezondheid voor gezinnen met meerdere jonge kinderen. Maar in geen enkele situatie volstaat de kinderbijslag of het groeipakket voor het dekken van kosten verbonden met ontspanning, sociale noden of mobiliteit. De kostendekking naar de verschillende korven wijzigt niet in grote mate door de invoering van het Groeipakket.

Indien de alleenstaande moeder een sociale huurprijs voor haar woning betaalt, wordt het gezin gedeeltelijk ontlast van een kost die ze als prioritair beschouwt. In de meeste situaties, en voornamelijk in het geval van meerdere en oudere kinderen, verlaagt dit de kost van een kind verbonden aan huisvesting (zie Tabel 4). Bijgevolg komt er extra geld vrij om bijkomende kosten te dekken met de kinderbijslag, zowel voor als na de Zesde Staatshervorming. De totale kost bij sociale huur wordt weergegeven door de zwarte diamanten in Figuur 6. Naarmate het aantal kinderen in het huishouden toeneemt stijgt het aantal korven dat gedekt kan worden bij sociale huur. Gezinnen met twee of drie

kinderen zijn ook in staat om de minimale uitgaven die gepaard gaan met een veilige kindertijd te bekostigen naast de uitgaven voor huisvesting, veiligheid en voeding. Gezinnen met vier kinderen waarvan het oudste kind schoolloopt in het secundair onderwijs, zien zelfs de kosten verbonden aan gezondheidszorg en persoonlijke verzorging gecompenseerd.

FIGUUR 5: KOSTENDEKKING (IN EUR) VOOR EN NA DE ZESDE STAATSHERVORMING NAAR KORVEN, NIET-WERKENDE ALLEENSTAANDE MOEDER, 2013

Opmerking: de kostendeckingsgraad van de kinderbijslag wordt enkel weergegeven voor de typegezinnen uit Tabel 3.

De specifieke elementen van de verschillende kinderbijslagcomponenten zijn raadpleegbaar in Tabel 5.

Bron: eigen berekening o.b.v. Motyff; FAMIFED, 2012; Vlaamse Regering, 2016 en referentiebudgetten 2013.

7. CONCLUSIE

De Zesde Staatshervorming heeft het landschap van de gezinsondersteunende maatregelen en met name de kinderbijslag grondig hervormd. Waar de oude kinderbijslag genereuzer wordt naarmate kinderen ouder worden, er meerdere kinderen ten laste zijn of een gezin over een bepaald socio-professioneel statuut beschikt, vertrekt het Groeipakket van een hoger universeel basisbedrag, aangevuld met sociale toeslagen louter gebaseerd op het gezinsinkomen, met zorgtoeslagen en participatietoeslagen voor kinderen in de kinderopvang en schoolgaande kinderen. Er wordt met andere woorden ingezet op een bredere horizontale herverdeling, verrijkt met toeslagen op basis van inkomensselectiviteit. Het principe van categoriale selectiviteit wordt losgelaten. In dit artikel vergelijken we de kostendekkingsgraad van de kinderbijslag voor en na de Zesde Staatshervorming.

We kunnen drie conclusies trekken uit de resultaten. Ten eerste: zowel de oude kinderbijslag als het Groeipakket dekken niet volledig de minimale kosten van kinderen en de kostendekkingsgraad daalt in beide systemen naarmate de leeftijd van de kinderen toeneemt. Dit is problematisch voor gezinnen met een beperkt inkomen, waarvoor de kinderbijslag essentieel is om deze minimaal noodzakelijke kosten te financieren. Hierdoor dreigen kinderen te moeten inboeten aan de invulling van immateriële en materiële noden. Zonder een voldoende hoog inkomen naast de kinderbijslag, zullen belangrijke keuzes moeten worden gemaakt in welke essentiële noden al dan niet wordt voorzien. De huisvestingssituatie kan hierbij een groot verschil maken. Indien gezinnen een sociale huur betalen, dalen de kosten verbonden aan huisvesting en komt er extra budget vrij om andere kosten op te vangen met de kinderbijslag.

Ten tweede: de hervorming zorgt voor drie groepen van winnaars. Gezinnen met één kind vormen een eerste belangrijke groep van winnaars, ongeacht het gezinstype (eenouder- of tweoudergezin) en de inkomenssituatie van het gezin. Dit kan worden toegeschreven aan de sterke verhoging van het basisbedrag voor het eerste kind. Koppels die werken aan het minimumloon, vormen een tweede groep die wint bij de hervorming omdat de sociale toeslagen in de nieuwe kinderbijslag worden opengesteld voor alle gezinnen met een laag

inkomen, los van hun socio-professionele statuut. Grote gezinnen met jonge kinderen die zich in het midden van de inkomensverdeling bevinden, zijn de derde winnende groep. Door de invoering van een tweede inkomensgrens bij de sociale toeslagen gaan ook zij er globaal genomen op vooruit.

Ten derde: het is niet allemaal positief nieuws wat de klok slaat. De kostendekkingsgraad daalt in het nieuwe systeem sneller met de leeftijd en met het aantal kinderen in het gezin, dan in het oude systeem. Voor gezinnen met twee of meer kinderen die zich aan de onderkant van de inkomensladder bevinden, verlaagt de kostendekking zelfs van zodra een van de kinderen schoolloopt in het secundair onderwijs. Het is dan ook belangrijk te onderstrepen dat deze gezinnen, waarvan de ouder(s) leven van een leefloon of werken aan het minimumloon in het geval van alleenstaande ouders, de grootste verliezers zijn van de hervorming. Dit toont aan dat de afschaffing van de rang- en leeftijdstoelagen niet opgevangen wordt door de hogere sociale toeslagen voor deze kwetsbare gezinnen.

8. DISCUSSIE EN BELEIDSAANBEVELINGEN

Enige nuancering van deze resultaten is op zijn plaats. Ten eerste waren niet alle parameters van de hervorming gekend op het moment dat deze studie werd uitgevoerd. Zo kon er bijvoorbeeld geen rekening worden gehouden met de integratie en aanpassing van de schooltoeslag in de simulaties. Bovendien werden de bedragen uit het Groeipakket gedisindexeerd aan de hand van een voorspelling van het nationale indexcijfer der consumptieprijzen door het Federaal Planbureau en niet met de werkelijk waargenomen evolutie van de prijzen. Een bredere analyse die de totale beleidswijzingen capteert zou een nuttige oefening zijn voor toekomstig onderzoek.

Ten tweede worden de kosten van kinderen en de kostendekkingsgraad van de kinderbijslag vergeleken voor een beperkt aantal typegezinnen met vooraf bepaalde kenmerken. Zo wordt er onder meer van uitgegaan dat de kleuters voldoen aan de aanwezigheidsvereiste voor de toekenning van de kleutertoeslag. Ook wat de leeftijd van de kinderen betreft, dienden we keuzes te maken en werden er enkel kinderen onder de 18 jaar meegenomen. We toonden reeds aan dat van zodra kinderen de middelbare schoolleeftijd bereiken, het Groeipakket nog nauwelijks beter of zelfs slechter presteert in termen van kostendekking dan de oude kinderbijslag. Het valt dan ook te verwachten dat de kostendekking van het Groeipakket verder zal dalen en het nieuwe systeem slechter zal presteren dan het oude systeem, eens het kind de leeftijd

van 18 jaar bereikt. Kinderen ontvangen in de nieuwe regeling immers geen hogere leeftijdstoelage meer, in tegenstelling tot in de oude regeling, alhoewel de kosten wel nog blijven toenemen.

Ten derde zijn de meegenomen kosten beperkt tot de minimale directe kosten. De indirecte kosten, zoals het mogelijks terugschroeven van de arbeidstijd van de ouder(s), worden niet opgenomen in de kostprijs van een kind. Ook houdt deze studie geen rekening met de kosten verbonden aan het gebruik van formele kinderopvang of met de extra kosten voor een kind met een ziekte, een handicap of een beperking. De resultaten in dit artikel illustreren met andere woorden een absolute ondergrens van de kosten van een kind. Verder onderzoek zou kunnen rekening houden met de extra kosten voor gezondheidszorg en kinderopvang en/of eveneens de indirecte kosten meenemen in de berekeningen.

Met het oog op het realiseren van een menswaardige levensstandaard voor alle kinderen, het bevorderen van gelijke kansen en de bestrijding van kinderarmoede, is een hogere tussenkomst in de essentiële kosten van kinderen in kwetsbare gezinnen dan ook sterk aangewezen. Om de kostendekkingsgraad van het Groeipakket te doen stijgen en op die manier tegemoet te komen aan de verliezers van het systeem, kan de toekomstige Vlaamse regering twee wegen uit.

Enerzijds kunnen de bedragen van de kinderbijslag en met name de sociale toeslagen, worden verhoogd. Voornamelijk voor grote gezinnen en gezinnen aan de onderkant van de inkomensladder is het belangrijk om de daling in kinderbijslag op te vangen en zo hun armoederisico niet verder te laten toenemen (zie ook Van Lancker et al., 2016). Anderzijds kan de overheid ervoor zorgen dat de kosten van een kind dalen, zodat de hoogte van het Groeipakket hieraan wel tegemoetkomt. Een belangrijke sleutel ligt in een tegemoetkoming in de kosten verbonden aan huisvesting. Een oplossing op lange termijn is het vergroten van het aanbod van sociale woningen voor (grote) gezinnen. Tussen 2011 en 2015 is het aanbod in het algemeen toegenomen met 4,5%, maar deze tendens wordt niet vastgesteld voor de grote sociale woningen met vier of meer slaapkamers (-0,6%) (Vlaamse Woonraad i.s.m. het Kinderrechtencommissariaat, 2017). Tegelijkertijd is de vraag naar sociale woningen gestegen met 28%, voornamelijk bij grote gezinnen (vijf of meer leden, +56%). Om deze gezinnen op korte termijn te kunnen helpen zou de huursubsidie kunnen worden uitgebreid, om zo de kosten van private huur te drukken (Winters et al., 2004). Daarnaast kan de Vlaamse overheid

ook inzetten op het verminderen van de onderwijskosten van het kind. De invoering van een maximumfactuur in het secundair onderwijs en de effectieve naleving ervan door de scholen kan hierin een cruciale rol spelen.

BIBLIOGRAFIE

AGODI, *Cijfermateriaal – Aanwezigheden kleuters per gemeente, 2016-2017*. Opgehaald van AGODI: <http://www.agodi.be/cijfermateriaal-aanwezigheden-kleuters-per-gemeente>.

Barr, N., *Economics of the welfare state*, Oxford, Oxford University Press, 2012.

Bogaerts, K., Hufkens, T., Storms, B. en Verbist, G., *De sociale doelmatigheid van financiële tegemoetkomingen voor studenten: kostendekking en verdelingsanalyse van studietoelagen, kinderbijlagen en fiscale voordelen*, Flemosi, 2014.

Bradbury, B., Time and cost of children, *Review of Income and Wealth*, 54(3), pp. 305-323, 2008.

Bradshaw, J., *Budget standards for the United Kingdom*, Averbury, Aldershot, 1993.

Browning, M., Children and Household Economic Behavior, *Journal of Economic Literature*, 30(3), pp. 1434-1475, 1992.

Callens, M., Noppe, J. en Vanderleyden, L., *De sociale staat van Vlaanderen*, Brussel, Studiedienst van de Vlaamse Regering, 2013.

Cantillon, B., De zesde staatshervorming: Quo vadis sociale zekerheid?, in P. Popelier, D. Sinardet, J. Velaers en B. Cantillon, *België, Quo Vadis? Waarheen na de zesde staatshervorming?*, pp. 345-369, Antwerpen/Cambridge, Intersentia, 2012.

Cantillon, B., Van Lancker, W., Goedemé, T., Verbist, G. en Salanauskaite, L., *Kinderbijlagen en armoede: kan de zesde staatshervorming het immobilisme doorbreken?*, Antwerpen, CSB, 2012.

Cantillon, B., Van Lancker, W., Goedemé, T., Verbist, G., Salanauskaite, L., De Maesschalck, V. en Van Mechelen, N., Bouwen aan een nieuwe toekomst voor de kinderbijlagen: een must voor al wie het ernstig neemt met armoedebestrijding, in *Welzijn en zorg in Vlaanderen: wegwijzer voor de sociale sector*, pp. 331-356, Kluwer/Wolters Kluwer, 2013.

CSB, *Standaard Simulatiemodel Sociale Zekerheid STASIM*, 1889-2018. Opgehaald van CSB: <http://www.centrumvoorsociaalbeleid.be/index.php?q=onderzoeksopdrachten/1064>.

Donni, O., Measuring the cost of children – Knowing the real cost of children is important for crafting better economic policy, *IZA World of Labor*, 2015.

Doyal, L. en Gough, I., A theory of Human Needs, *Critical Social Policy*, 4(10), pp. 6-38, 1984.

Edward, P. en Robert, T., *Allocation of Income Within the Household*, Chicago, University of Chicago Press, 1988.

Esping-Andersen, G., Duncan, G., Hemerijck, A. en Myles, J., *Why We Need a New Welfare State*, Oxford, Oxford University Press, 2002.

Eurostat, *At-risk-of-poverty rate by poverty threshold and household type – EU-SILC survey* (ilc_li03), 19 april 2018. Opgehaald van Eurostat: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>.

Eurostat, *At-risk-of-poverty rate by poverty threshold, age and sex – EU-SILC survey*, 11 juni 2018. Opgehaald van Eurostat: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>.

FAMIFED, *Historiek van de bedragen*, 1 december 2012. Opgehaald van FAMIFED: http://vlaanderen.famifed.be/sites/default/files/uploads/amounts/nl/amounts_20121201.pdf.

FAMIFED, *Studievoormiddag “De kinderen in België zonder Belgische kinderbijslag – het begrip non take-up”*, 24 november 2017. Opgehaald van FAMIFED: http://dg.famifed.be/sites/default/files/publications/20171123_StudiedagFAMIFED_NL.pdf.

FAMIFED, *Statistisch overzicht van de kinderbijslag*, 30 juni 2017, Brussel, FAMIFED, 2017.

FAMIFED, *Toeslag voor kinderen met een handicap of aandoening*. Opgehaald van FAMIFED: <http://vlaanderen.famifed.be/nl/gezinnen/kinderbijslagen-en-toeslagen/toeslag-voor-kinderen-met-een-handicap-aandoening>, 2018.

Federale overheid, *Institutioneel akkoord voor de Zesde Staatshervorming*, Federale overheid, 2011.

Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid, *Alles wat je altijd al wilde weten over de sociale zekerheid*, juni 2017a. Opgehaald van Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid: <https://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/alwa-0617-nl.pdf>.

Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid, *Indexering van de sociale uitkeringen*, 1 mei 2017b. Opgehaald van Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid: <https://socialsecurity.belgium.be/nl/cijfers-van-sociale-bescherming/statistische-publicaties/indexering-van-de-sociale-uitkeringen>.

Folbre, N., *Valuing children: Rethinking the economics of the family*, Cambridge, Harvard University Press, 2008.

Gauthier, A., Historical trends in state support for families in Europe (post-1945), *Children and Youth Services Review*, 21(11), pp. 937-965, 1999.

Gauthier, A., The impact of family policies on fertility in industrialized countries: a review of the literature. *Population Research and Policy Review*, 26(3), pp. 323-346, 2007.

Goedemé, T., Penne, T., Hufkens, T., Karakitsios, A., Bernát, A., Simonivits, B., Carillo Alvarez, E., Kanavitsa, E., Cussó Parcerisas, I., Riera Romaní, J., Mäkinen, L., Matsaganis, M., Arlotti, M., Kopasz, M., Szivós, P., Ritakallio, V.-M., Kazepov, Y., Van den Bosch, K. en Storms, B., *What Does It Mean To Live on the Poverty Threshold? Lessons From Reference Budgets*, Antwerpen, CSB working paper, 2017.

Goedemé, T., Storms, B., Stockman, S., Penne, T. en Van den Bosch, K., Towards cross-country comparable reference budgets in Europa: first results of a concerted effort, *European Journal of Social Security*, 17(1), pp. 3-30, 2015.

Goedemé, T., Storms, B. en Van den Bosch, K., *Proposal for a method for comparable reference budgets in Europe*, Brussel, European Commission, 2015.

Grupp-Phelan, J., Lozano, P. en Fishman, P., Health care utilization and cost in children with asthma and selected comorbidities, *Journal of Asthma*, 38(4), pp. 363-373, 2001.

Hufkens, T., Vandelanootte, D. en Frans, D., *Motyff: handleiding*, oktober 2014. Opgehaald van MOTYFF: <http://www.flemosi.be/uploads/237/Uitgebreide%20handleiding%20-%20finaal.pdf>.

Hufkens, T., Vandelanootte, D., Van Lancker, W. en Verbist, G., *Hervorming van de Vlaamse kinderbijslag en armoedebestrijding: een simulatie van alternatieven*, 2013.

Kind en Gezin, *Van kinderbijslag tot Groeipakket*, 2 juni 2017. Opgehaald van Groeipakket: <http://www.groeipakket.be/van-kinderbijslag-tot-groeipakket>.

Kind en Gezin, *Een startbedrag en een basisbedrag voor elk kind*, 2018. Opgehaald van Het groeipakket: <http://www.groeipakket.be/een-startbedrag-een-basisbedrag-voor-elk-kind>.

Kind en Gezin, *Groeipakket*, 2018. Opgehaald van Het Groeipakket: <http://www.groeipakket.be/>.

Lee, R. en Miller, T., Population Policy and Externalities to Childbearing, The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science, 510(1), pp. 17-32, 1990.

Onderwijs Vlaanderen, *Voorwaarden en bedragen*, 2018. Opgehaald van School- en studietoelagen: <http://www.studietoelagen.be/voorwaarden-en-bedragen>.

Penne, T., Cornelis, I. en Storms, B., Reducing out-of-pocket costs to improve the adequacy of minimum income protection? Reference budgets as an EU Policy indicator: The Belgian case, *CBS Working Paper*, 19.06, University of Antwerp, Herman Deleeck Centre for Social Policy, 2019.

Penne, T., Hufkens, T., Goedemé, T. en Storms, B., To what extent do welfare states compensate for the cost of children? A hypothetical household approach to policy evaluations, *CBS Working Paper*, 18.11, University of Antwerp, Herman Deleeck Centre for Social Policy, 2018.

Pott-Buter, H. en Groot, W., Kosten van kinderen in Nederland. Een literatuuroverzicht, *Maandschrift Economie*, 52, pp. 185-200, 1988.

Sarlo, C., *The Cost of Raising Children*, Nipissing, Fraser Institute, 2013.

Saunders, P., The Historical Development of Budget Standards for Australian Working Families, *Journal of Industrial Relations*, 48(2), pp. 155-173, 2006.

Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, *Burgerschap en armoede: een bijdrage aan politiek debat en politieke actie*, Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, 2017.

Storms, B., *Referentiebudgetten voor maatschappelijke participatie*, Antwerpen, Universiteit Antwerpen, 2012.

Storms, B. en Bogaerts, K., Kind van de rekening. Onderzoek naar de doeltreffendheid van de financiële tegemoetkomingen voor kinderen ten laste, *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, 54(4), pp. 593-639, 2012.

Storms, B., Goedemé, T., Van den Bosch, K., Penne, T., Schuerman, N. en Stockman, S., *Pilot project for the development of a common methodology on reference budgets in Europe: Review of current state of play on reference budget practices at national, regional, and local level*, Brussel, European Commission, 2014.

Storms, B., Penne, T., Vandelanootte, D. en Van Thielen, L., *Is de minimuminkomensbescherming in ons land doeltreffender geworden sinds 2008? Wat leren we uit de geüpdatete referentiebudgetten?*, Antwerpen, Vlaams Armoedesteunpunt, 2015.

Thévenon, O., Assessing the costs of children: a challenge for policy, in A. M.T. Letablier, A. Luci en O. Thévenon, *The costs of raising children and the effectiveness of policies to support parenthood in European countries: a Literature Review*, pp. 17-34, Brussel, European Commission, 2009.

Van Lancker, W., Vinck, J. en Cantillon, B., De armoede- en verdelingsimpact van de nieuwe Vlaamse kinderbijslag: een analyse van het akkoord van de Vlaamse Regering van 28 mei 2016, *CBS Bericht*, Universiteit Antwerpen, Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck, 2016.

Van Thielen, L. en Storms, B., *Het maximum uit het minimum halen*, CEBUD, 2013.

Verbist, G. en Van Lancker, W., Horizontal and Vertical Equity Objectives of Child Benefit Systems: An Empirical Assessment for European Countries, *Social Indicators Research*, 128(3), pp. 1299-1318, 2016.

Verenigde Naties, *Verdrag inzake de Rechten van het Kind*, Verenigde Naties, 1989.

Vinck, J., Van Lancker, W. en Verbist, G., *Een empirisch onderzoek naar de betaalbaarheid en wenselijkheid van hervormingen in de toekomstige Vlaamse Kinderbijslag*, 19 november 2015. Opgehaald van Studiedag SWVG 'Integrale zorg en ondersteuning': <https://steunpuntwvg.be/images/studiedag-integrale-zorg-en-ondersteuning-19-november-2015-presentaties/ws4>.

Vinck, J., Verbist, G., Van Lancker, W., Hufkens, T. en Vandellanoot, D., *Studiedag SWVG 'Integrale zorg en ondersteuning': Een empirisch onderzoek naar de betaalbaarheid en wenselijkheid van hervormingen in de toekomstige Vlaamse kinderbijslag*, Leuven, Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, 2015.

Vlaamse Overheid, *De huurprijs van een sociale huurwoning*, s.d.. Opgehaald van Wonen in Vlaanderen: <https://www.wonenvlaanderen.be/sociale-woonactoren/de-huurprijs-van-een-sociale-huurwoning>.

Vlaamse Regering (f), *Voorontwerp van decreet tot regeling van de toelagen in het kader van het gezinsbeleid*, Brussel, Vlaamse Regering, s.d..

Vlaamse Regering, *Conceptnota: Voor elk kind en elk gezin een groeipakket op maat*, Brussel, Vlaamse Regering, 2016.

Vlaamse Woonraad ism Kinderrechtencommissariaat, *Kinderen en huisvesting – Advies 2017/02*, Brussel, Vlaamse Woonraad, 2017.

Winters, S., Heremans, F., Elsinga, M., Marchal, A., Vandekerckhove, B. en Van Steen, G., *Op weg naar een Vlaamse huursubsidie?*, Leuven, Kenniscentrum voor Duurzaam Woonbeleid, 2004.

Wolf, D., Lee, R., Miller, T., Donehower, G. en Genest, A., Fiscal Externalities of Becoming a Parent, *Population and Development Review*, 37(2), pp. 241-266, 2011.

**BIJLAGE. KOSTENDEKKING VAN EEN KIND VOOR EN NA DE ZESDE STAATSHERVORMING,
NAAR INKOMENSITUATIE EN GEZINSTYPE**
TABEL B1: NIET-WERKEND, HUREND OP DE PRIVATE HUISVESTINGSMARKT, 2013

Typegezin	Kost van een kind		Kinderbijslag		Groeipakket	
	EUR/maand	EUR/maand	<i>Kostendekking (%)</i>	EUR/maand	<i>Kostendekking (%)</i>	
A + 2j	237	139	58,4	196	82,5	
A + 4j	274	139	50,6	206	74,6	
A + 8j	388	172	44,5	197	50,8	
A + 15j	525	191	36,4	198	37,8	
A + 2+4j	463	336	72,7	402	86,5	
A + 4+8j	608	370	60,9	403	66,1	
A + 8+15j	964	423	43,9	395	41,0	
A + 2+4+8j	892	645	72,3	682	76,3	
A + 4+8+15j	1.175	697	59,3	685	58,1	
A + 2+4+8+15j	1.429	972	68,0	908	63,5	
K + 2j	242,2	138,5	57,2	196,0	80,9	
K + 4j	279,0	138,5	49,7	206,0	73,8	
K + 8j	390,9	172,5	44,1	197,1	50,4	
K+ 15j	530,6	191,0	36,0	198,3	37,4	
K + 2+4j	461,9	336,4	72,8	401,9	87,0	
K + 4+8j	604,8	370,3	61,2	403,1	66,6	
K + 8+15j	956,5	422,8	44,2	395,4	41,3	
K + 2+4+8j	871,3	645,0	74,0	682,4	78,3	
K + 4+8+15j	1.168,1	697,5	59,7	684,7	58,6	
K + 2+4+8+15j	1.426,3	972,1	68,2	908,4	63,7	

Bron: eigen berekeningen o.b.v. Motyff, FAMIFED, 2012 en referentiebudgetten 2013.

TABEL B2: NIET-WERKEND, HUREND OP DE SOCIALE HUISVESTINGSMARKT, 2013

Typegezin	Kost van een kind	Kinderbijslag		Groeppakket	
	EUR/maand	EUR/maand	Kostendekking (%)	EUR/maand	Kostendekking (%)
A + 2j	231	138	59,9	196	84,7
A + 4j	268	138	51,7	206	76,3
A + 8j	388	172	45,2	197	51,6
A + 15j	519	191	36,8	198	38,2
A + 2+4j	467	336	72,1	402	85,8
A + 4+8j	612	370	60,5	404	65,6
A + 8+15j	893	423	47,4	395	44,3
A + 2+4+8j	827	645	78,0	682	82,3
A + 4+8+15j	1.110	697	62,8	685	61,5
A + 2+4+8+15j	1.288	972	75,5	904	70,4
K + 2j	223	139	62,1	196	87,8
K + 4j	260	139	53,3	206	78,6
K + 8j	372	173	46,4	197	53,0
K + 15j	512	191	37,3	198	38,8
K + 2+4j	447	336	75,3	402	89,9
K + 4+8j	590	370	62,8	403	68,3
K + 8+15j	957	423	44,2	395	41,3
K + 2+4+8j	785	645	79,8	682	86,9
K + 4+8+15j	1.082,1	697,5	62,8	684,7	63,3
K + 2+4+8+15j	1.269,3	972,1	73,8	908,4	71,4

Bron: eigen berekeningen o.b.v. Motyff, FAMIFED, 2012 en referentiebudgetten 2013.

TABEL B3: WERKEND AAN MINIMUMLOON, HUREND OP DE PRIVATE HUISVESTINGSMARKT, 2013

Typegezin	Kost van een kind	Kinderbijslag		Groeppakket	
		EUR/maand	EUR/maand	Kostendekking (%)	EUR/maand
A + 2j	237	139	58,4	196	83
A + 4j	273	139	50,7	206	75
A + 8j	387	173	44,6	197	50
A + 15j	524	191	36,4	198	38
A + 2+4j	462	336	72,9	402	87
A + 4+8j	606	370	61,1	403	66
A + 8+15j	956	423	44,2	395	41
A + 2+4+8j	872	645	74,0	682	78
A + 4+8+15j	1.164	698	59,9	685	59
A + 2+4+8+15j	1.417	972	68,6	908	64
K + 2j	242	139	38,2	196	81
K + 4j	278	139	33,3	206	73
K + 8j	387	173	28,7	197	51
K+ 15j	527	191	23,0	199	38
K + 2+4j	461	336	56,8	402	87
K + 4+8j	604	370	46,4	403	66
K + 8+15j	955	423	34,0	395	41
K + 2+4+8j	856	645	62,2	682	79
K + 4+8+15j	1.150	698	50,1	685	59
K + 2+4+8+15j	1.398	972	59,2	908	65

Bron: eigen berekeningen o.b.v. Motyff, FAMIFED, 2012 en referentiebudgetten 2013.

TABEL B4: WERKEND AAN MINIMUMLOON, HUREND OP DE SOCIALE HUISVESTINGSMARKT, 2013

Typegezin	Kost van een kind	Kinderbijslag		Groeipakket	
	EUR/maand	EUR/maand	Kostendekking (%)	EUR/maand	Kostendekking (%)
A + 2j	217	138	63,8	196	90,2
A + 4j	253	138	54,8	206	80,8
A + 8j	367	172	47,0	197	53,7
A + 15j	504	191	37,9	198	39,3
A + 2+4j	437	336	77,0	402	91,7
A + 4+8j	581	370	63,7	403	69,1
A + 8+15j	856	423	49,4	395	46,2
A + 2+4+8j	761	645	84,8	682	89,5
A + 4+8+15j	1.053	697	66,2	685	64,9
A + 2+4+8+15j	1.213	972	80,2	908	74,8
K + 2j	207	138	44,6	196	94,4
K + 4j	244	138	37,9	206	83,8
K + 8j	352	172	31,5	197	55,9
K + 15j	492	191	24,6	199	40,4
K + 2+4j	415	336	63,1	402	96,4
K + 4+8j	558	370	50,2	403	72,0
K + 8+15j	835	423	38,9	395	47,4
K + 2+4+8j	723	645	73,6	682	94,2
K + 4+8+15j	1.017	697	56,6	685	67,2
K + 2+4+8+15j	1.179	972	70,2	908	76,9

Bron: eigen berekeningen o.b.v. Motyff, FAMIFED, 2012 en referentiebudgetten 2013.

TABEL B5: WERKEND AAN GEMIDDELD LOON, HUREND OP DE PRIVATE HUISVESTINGSMARKT, 2013

Typegezin	Kost van een kind	Kinderbijslag		Groeipakket	
	EUR/maand	EUR/maand	Kostendekking (%)	EUR/maand	Kostendekking (%)
A + 2j	237	92	39,0	150	63,1
A + 4j	273	92	33,9	160	57,9
A + 8j	387	110	28,6	151	39,0
A + 15j	524	120	23,1	152	29,0
A + 2+4j	462	261	56,7	309	66,7
A + 4+8j	606	279	46,2	311	51,0
A + 8+15j	956	307	33,9	303	31,7
A + 2+4+8j	872	530	61,0	627	71,7
A + 4+8+15j	1.164	574	49,5	629	53,9
A + 2+4+8+15j	1.417	825	58,4	834	58,8
K + 2j	242	92	38,2	150	61,8
K + 4j	278	92	33,3	160	56,8
K + 8j	387	110	28,7	151	39,0
K + 15j	527	120	23,0	152	28,8
K + 2+4j	461	261	56,8	309	66,8
K + 4+8j	603	279	46,4	311	51,2
K + 8+15j	955	323	34,0	303	31,7
K + 2+4+8j	856	530	62,2	627	73,1
K + 4+8+15j	1.149	574	50,1	629	54,6
K + 2+4+8+15j	1.398	825	59,2	834	59,6

Bron: eigen berekeningen o.b.v. Moryff; FAMIFED, 2012 en referentiebudgetten 2013.

TABEL B6: WERKEND AAN GEMIDDELD LOON, HUREND OP DE SOCIALE HUISVESTINGSMARKT, 2013

Typegezin	Kost van een kind	Kinderbijslag		Groeppakket	
	EUR/maand	EUR/maand	Kostendekking (%)	EUR/maand	Kostendekking (%)
A + 2j	282	92	32,8	150	53,0
A + 4j	318	92	29,1	160	49,7
A + 8j	432	110	25,7	151	34,9
A + 15j	569	120	21,3	152	26,7
A + 2+4j	542	261	48,3	309	56,8
A + 4+8j	687	279	40,8	311	45,0
A + 8+15j	962	307	33,7	303	31,5
A + 2+4+8j	882	530	60,3	627	70,9
A + 4+8+15j	1.174	574	49,1	629	53,4
A + 2+4+8+15j	1.334	825	62,1	834	62,4
K + 2j	239	92	38,8	150	62,7
K + 4j	275	92	33,6	160	57,4
K + 8j	384	110	28,9	151	39,3
K + 15j	524	120	23,1	152	29,0
K + 2+4j	475	261	55,1	309	64,8
K + 4+8j	618	279	45,4	311	50,0
K + 8+15j	895	323	36,3	303	33,8
K + 2+4+8j	804	530	66,2	627	77,8
K + 4+8+15j	1.098	574	52,4	629	57,1
K + 2+4+8+15j	1.260	825	65,7	834	66,1

Bron: eigen berekeningen o.b.v. Moryff; FAMIFED, 2012 en referentiebudgetten 2013.

INHOUDSTAFEL

HOE KOSTENDEKKEND IS DE KINDERBIJSLAG IN VLAANDEREN? EEN VERGELIJKING VOOR EN NA DE ZESDE STAATSHERVORMING	
1. INLEIDING	479
2. DE KINDERBIJSLAG VOOR EN NA DE ZESDE STAATSHERVORMING	481
3. WAAROM IS KOSTENCOMPENSATIE VAN KINDEREN WENSELIJK?	486
4. DIRECTE KOSTEN VAN KINDEREN	488
5. DATA EN METHODE	489
5.1. KOSTEN VAN HET KIND	489
5.2. DE KINDERBIJSLAG.	496
6. RESULTATEN	501
6.1. NIET-WERKENDE ALLEENSTAANDE MOEDER MET EEN LEEFLOON	501
6.2. KOPPEL WERKEND AAN HET MINIMUMLOON	503
6.3. ALLEENSTAANDE MOEDER WERKEND AAN EEN GEMIDDELD LOON	505
6.4. KOSTENDEKKING NAAR KORVEN	506
7. CONCLUSIE	509
8. DISCUSSIE EN BELEIDSAANBEVELINGEN	510
BIBLIOGRAFIE	513
BIJLAGE. KOSTENDEKKING VAN EEN KIND VOOR EN NA DE ZESDE STAATSHERVORMING, NAAR INKOMENSSITUATIE EN GEZINSTYPE	519